

Gamtotvarkos planų rengimas ir įgyvendinimas. Informacijos svarba praktikoje.

2019 m. spalio 2 d.

Pranešėjas:
Ž. Sinkevičius

Nacionalinis lankytojų centras,
Vilnius

Gamtotvarkos planas

Gamtotvarkos planas – strateginio planavimo dokumentas, kuriame įvertinta ir apibūdinta saugomos teritorijos, jos dalies arba vietovės, atitinkančios buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, ekologinė būklė, kraštovaizdžio apsaugos ir tvarkymo problemos, nustatyti teritorijos tvarkymo tikslai, tvarkymo ir apsaugos priemonės, joms įgyvendinti reikalingos lėšos ir vykdytojai, reikiamos apsaugos vietai suteikimo veiksmai, kai planas rengiamas vietovėms, atitinkančioms buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus.

REIKALAVIMAI GAMTOTVARKOS PLANO TURINIUI

Nustatyti vienodą rengiamų gamtotvarkos planų turinį ir informacijos, pagrindžiančios, detalizuojančios ir paaiškinančios **gamtotvarkos plano sprendimus, apimtį, kad būtų užtikrinta aukšta tvirtinamų planų kokybė ir efektyvus jų įgyvendinimas.**

3. Gamtotvarkos planą sudaro:

- 3.1. teritorijos būklės aprašymas ir įvertinimas;
- 3.2. gamtotvarkos plano tikslai ir uždaviniai;
- 3.3. gamtotvarkos plano priemonių įgyvendinimo planas;
- 3.4. gamtotvarkos plano priemonės įgyvendinantys fiziniai ir/ar juridiniai asmenys ir jų funkcijos;
- 3.5. išteklių analizė, lėšų poreikis gamtotvarkos plano priemonėms įgyvendinti ir finansavimo šaltiniai;
- 3.6. gamtotvarkos plano tikslinimo ir stebėsenos tvarka.

II. TERITORIJOS BŪKLĖS APRAŠYMAS IR ĮVERTINIMAS

Būtina informacija:

- 8.1. saugomos teritorijos ar jos dalies (zonos, vietovės), kuriai parengtas gamtotvarkos planas, pavadinimas.
- 8.2. gamtotvarkos plano galiojimo laikotarpis (laikotarpis nurodomas metais).
- 8.3. gamtotvarkos plano rengėjas (-ai).
- 8.4. gamtotvarkos plano parengimo metai.

10.1. teritorijos padėtis, jos ribos ir užimamas plotas.

10.2. teritorijos teisinis statusas ir svarba.

10.5. teritorijos biologinės ypatybės:

10.5.1. laukinės augalijos ypatybės.

10.5.2. laukinės gyvūnijos ypatybės.

10.6. žemės ir gamtos išteklių nuosavybė ir naudojimas:

- 10.6.1. esamos žemėvaldos. Pateikiama informacija apie teritorijoje esamų privačios nuosavybės teise valdomų, valstybei nuosavybės teise priklausančių ir laisvo valstybinio fondo žemės sklypų skaičių ir plotus.
- 10.6.2. žemės ūkio intensyvumas ir jo poveikis gamtinėms vertybėms, tradicinio ūkininkavimo, palankiai veikiančio gamtotvarkos plano objektus, plėtojimo perspektyvos.
- 10.6.4. teritorijos miško ištekliai. Pateikiama informacija apie teritorijoje užimamą bendrą miško žemės plotą ir pagal atskiras miškų grupes.

10.7.3. teritorijos naudojimas švietimo reikmėms, šios veiklos poveikis gamtotvarkos plano objektui.

- 10.7.4. specifinė gamtotvarkos plano objektą reikšmingai veikianti veikla ir 10.7.5. su teritorija ar jos dalimi susiję patvirtinti ar rengiami projektai, planai ar programos, galintys turėti įtakos gamtotvarkos plano objektams.

- 11.1. pateikiama informacija apie artimiausias saugomas teritorijas ir greta teritorijos, kuriai parengtas gamtotvarkos planas, vykdomas veiklos rūšis, reikšmingai įtakančias teritoriją ir gamtotvarkos plano objektų apsaugos būklę.

- 12. Teritorijos būklė (esama būklė ir kaitos tendencijos) įvertinama pagal joje esančių gamtotvarkos plano objektų būklės ekologinius vertinimo kriterijus, kurių taikymo rekomendacijos pateiktos šio Reikalavimų aprašo 1 priede:

- 12.1. pažeidžiamumas ir stabilumas;
- 12.2. retumas;
- 12.3. natūralumas ir tipiskumas;
- 12.4. įvairovė;
- 12.5. dydis ir fragmentiškumas.
- 13. Teritorijos svarba, nulemta jos padėties.

Perteklinė informacija (abejotina ar surinkta ir apibendrinta informacija bus laikoma turinčia įtakos gamtotvarkos plano objektui):

10.3. teritorijos fizinės–geografinės sąlygos.

10.4. kraštovaizdžio aprašymas.

10.6.3. žemės naudojimas praeityje, žemės savininkų skaičius, vyravęs sklypų dydis ir kitos aplinkybės, turėjusios įtakos dabartinės teritorijos vertybių būklei ir svarbios teritorijos tvarkymui;

10.6.5. vyraujančios rekreacijos formos, esami rekreaciniai objektai, jų poveikis gamtinėms vertybėms, nurodomi intensyviausiai rekreacijai naudojami plotai. Svarbiausi rekreacijos plėtros planų sprendiniai, rekreacinės veiklos pokyčiai, tendencijos: (konstatuojama veikla, jos esamas ir planuojamas poveikis gamtos vertybėms, tačiau poveikio mažinimo priemonės neįgyvendinamos);

10.6.6. medžioklės ir žvejybos ypatybės: intensyvumas, laikotarpiai, intensyviausiai naudojamos teritorijos, tiesioginis ir netiesioginis poveikis gamtotvarkos plano objektui;

10.6.7. vandens telkinių naudojimo būdai, pagrindiniai naudotojai ir šios veiklos poveikis gamtotvarkos plano objektui;

10.6.8. naudingųjų iškasenų gavyba, jai naudojami plotai, darbų intensyvumas ir poveikis gamtotvarkos plano objektui, naudingųjų iškasenų gavybos plėtros, išnaudotų plotų rekultivacijos planų pagrindiniai bruožai;

10.6.9. kitos gamtos išteklių naudojimo veiklos, jų poveikis gamtotvarkos plano objektui;

10.7. teritorijos socialiniai ir ekonominiai aspektai:

10.7.1. teritorijoje vykdomos ir skatintinos veiklos, teigiamai įtakojančios gamtotvarkos plano objekto būklę;

10.7.2. teritorijoje vystomos veiklos, prisidedančios prie teritorijos ekonominio gyvybingumo, ir jų perspektyvų įvertinimas. Nurodoma teritorijoje vykdomos veiklos formos svarba šalies ar regiono ekonomikai, gyventojų užimtumui ir kitais socialiniais–ekonominiais požiūriais.

10.7.4. specifinė gamtotvarkos plano objektą reikšmingai veikianti veikla.

III. GAMTOTVARKOS PLANO TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

14. Gamtotvarkos plano tikslai.

15. Kiekvienas gamtotvarkos plano tikslas turi turėti bent po vieną uždavinį.

16. Prieš parenkant gamtotvarkos metodų alternatyvas, aprašomos esamos ir galinčios paveikti gamtosaugą problemos.

17. Gamtotvarkos metodų alternatyvų parinkimas. Jeigu įmanoma, kiekvienam uždaviniui įgyvendinti parenkamas ir aprašomas vienas ar keli alternatyvūs gamtotvarkos metodai. Siūlomos alternatyvos turi būti įvertintos, nurodant galimas teigiamas ir neigiamas pasekmes. Pasirinktam gamtotvarkos metodui turi būti pateikta trumpa jo pasirinkimo motyvacija. (Užima laiko sąnaudų aprašyti alternatyvius gamtotvarkos metodus, nėra kertinių alternatyvų).

IV. GAMTOTVARKOS PLANO PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMO PLANAS

- 18.1. uždaviniai ir kiekvienam jų įgyvendinti planuojamos priemonės;
- 18.2. už priemonių įgyvendinimą atsakingos institucijos;
- 18.3. numatomas kiekvienos priemonės įgyvendinimo terminas, periodiškumas;
- 18.4. priemonėmis apimami tvarkymo plotai.
- 18.5. kiekvienai priemonei įgyvendinti apskaičiuotas bendras ir metinis (jeigu priemonė nevienkartinė) lėšų poreikis.
- 18.6. galimi priemonių finansavimo šaltiniai ir finansavimo prioritetai. Galimi finansavimo šaltiniai pagrindinėms priemonėms įgyvendinti turi būti aiškiai įvardinti.
- 20. Gamtotvarkos plano priemonių aprašymas. Pateikiamas kiekvienam uždaviniui suplanuotų gamtotvarkos plano priemonių išsamus aprašymas. Aprašant priemones aptariami priemonės įgyvendinimo metodai, apimamas teritorijos plotas, įgyvendinimo trukmė, vykdymo periodiškumas ir kitos sąlygos.
- 21. Gamtotvarkos plano priemonių būtina minimali apimtis. (Kurios iš gamtotvarkos plano priemonių yra pagrindinės ir kokia turi būti jomis atliekamų gamtotvarkos veiksmų minimali apimtis, kad būtų pasiektas teigiamas gamtosauginis efektas).
- 22. Priemonių lokalizavimas.

V. GAMTOTVARKOS PLANO PRIEMONES ĮGYVENDINANTYS ASMENYS IR JŲ FUNKCIJOS

27.1. organizacinės prielaidos, kurios būtinos, kad gamtotvarkos planas būtų sėkmingai įgyvendintas;

27.2. institucijų, tiesiogiai atsakingų už saugomos teritorijos apsaugą ir tvarkymą, funkcijos ir vaidmuo, koordinuojant kitų asmenų veiklą;

27.3. kitų institucijų, galinčių įgyvendinti gamtotvarkos plano priemones, įtraukimo į gamtotvarkos plano įgyvendinimą galimybės ir būtinos tam sąlygos, veiksmų derinimo rezultatai;

27.4. žemės naudotojų ir valdytojų galimas įnašas: pateikiama informacija, kaip su žemės naudotojais ir valdytojais yra aptartas jų būsimas vaidmuo.

28. Įvardijama institucija, kuri pagal vykdomas funkcijas turi būti paskirta atsakinga už gamtotvarkos plano įgyvendinimo koordinavimą.

VI. IŠTEKLIŲ ANALIZĖ, LĖŠŲ POREIKIS GAMTOTVARKOS PLANO PRIEMONĖMS ĮGYVENDINTI IR FINANSAVIMO ŠALTINIAI

30.1. žmogiškųjų išteklių analizė. Įvertinama, ar institucijos turimi žmogiškieji resursai yra pakankami pavestoms gamtotvarkos plano priemonėms įgyvendinti. Prireikus pateikiami pasiūlymai dėl paslaugų pirkimo ar kitų būdų kaip spręsti žmogiškųjų resursų trūkumą;

30.2. medžiaginių išteklių analizė.

30.3. finansinių išteklių analizė.

Gamtotvarkos plano priemonių įgyvendinimą teritorijoje organizuoja **Žuvinto biosferos rezervato** direkcija. Ji atsakinga už teritorijoje aptinkamų Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių ir rūšių, jų buveinių palankios apsaugos būklės užtikrinimą, kitų saugomų gamtos vertybių priežiūrą. Už teritorijoje numatytų priemonių įgyvendinimą atsakinga direkcija. *(Žuvinto ežero ir jo pakrantės gamtotvarkos planas)*

Direkcijoje gali būti paskirtas atsakingas asmuo, kuris tiesiogiai koordinuos Gamtotvarkos plane numatytas veiklas. Paskirtasis asmuo turėtų imtis organizacinio ir vykdomojo darbo: bendrauti su kitomis atsakingomis ir susijusiomis institucijomis (Aplinkos ministerija, VI Marijampolės miškų urėdija, Marijampolės savivaldybės administracija, Marijampolės regiono aplinkos apsaugos departamentu ir kt.), GP teritorijos gyventojais, vykdomų darbų rangovais, inicijuoti projektų paraiškų aplinkosauginiams fondams rengimą ir skelbti konkursus Gamtotvarkos plane numatytoms priemonėms atlikti bei vykdyti šių darbų kontrolę. (Amalvo pelkės gamtotvarkos planas).

VII. GAMTOTVARKOS PLANO TIKSLINIMAS IR STEBĖSENA

31. Gamtotvarkos planas turi būti periodiškai tikslinamas atsižvelgiant į tai, kiek ir kokių numatytų priemonių yra įgyvendinta (neįgyvendinta), į realų gamtotvarkos plano priemonių poveikį, atsiradusius naujus veiksnius ir siekiant įvertinti plano įgyvendinimo rezultatus ir efektyvumą.

32. Šiame Pagrindžiamosios informacijos skyriuje detalizuojama:

32.1. gamtotvarkos plano peržiūrų atlikimo laikas;

32.2. rodikliai, kurie turi būti patikrinti;

32.3. institucija, kuri galėtų atlikti peržiūrą;

32.4. atvejai, dėl kurių turi būti keičiamas patvirtintas gamtotvarkos planas.

33. Detalizuojant gamtotvarkos plano įgyvendinimo stebėseną, nurodoma:

33.1. stebėjimai, kurie turi būti vykdomi, jų dažnumas;

33.2. stebėjimų metodikos arba nuorodos į jų paskelbimo šaltinius;

33.3. stebėjimų maršrutų aprašymai ir planai arba tokių maršrutų nustatymo principai.

Atliktų darbų vertinimas ir plano peržiūra

Vadovaujantis gamtotvarkos planu **Žuvinto biosferos rezervato** direkcija įtraukia monitoringo vykdymą į veiklos planus, įvertina papildomas lėšas, reikalingas monitoringo vykdymui, reikalingai įrangai pirkti ir teikia paraiškas finansavimui iš Aplinkos apsaugos rėmimo programos. **Monitoringo rezultatai pateikiami Žuvinto biosferos rezervato direkcijos metinėse veiklos ataskaitose. Šiuo metu direkcijos turimi žmogiškieji ištekliai negali užtikrinti efektyvaus monitoringo vykdymo, todėl siektina ieškoti galimybių atstatyti anksčiau direkcijoje buvusių specialistų vyriaus. ekologo – informacijai, bei hidrologo etatus.** Gamtotvarkos planas turi būti peržiūrimas po trejų ir penkerių įgyvendinimo metų, kai bus atlikta visų tikslinių rūšių populiacijų ir Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių stebėsena, taip pat kitais metais pasibaigus jo galiojimo laikotarpiui. Už Gamtotvarkos plano peržiūrą ir ataskaitos parengimą pagal Tvarkos aprašo 3 priede pateiktas rekomendacijas atsakinga Direkcija. **Peržiūros ataskaita turi būti pateikta Valstybinei saugomų teritorijų tarnybai prie Aplinkos ministerijos.** Pasibaigus Gamtotvarkos plano galiojimui tikslinga atlikti Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių pakartotiną inventorizaciją. (*Kiaulyčios gamtotvarkos planas*).

Dabartiniu metu nėra parengtos gamtotvarkos planų vertinimo ir peržiūros tvarkos ir procedūrų, todėl atskirų planų vertinimai gali būti nelygiaverčiai, priklausantys nuo vertintojų kompetencijų.

Diskusijai:

- * GP monitoringas?
- * Kur galima su juo susipažinti? Direkcijoje? Ar VSTT? Ar GP ataskaitos ir vykdomi monitoringai yra viešai prieinami?

Gamtotvarkos planų peržiūros ataskaitų vieša susipažinimo nauda:

- * Visuomenės švietimas ir teigiamo požiūrio formavimas dėl įgyvendinamų gamtotvarkos priemonių išsaugant gamtos vertybes;
- * Gerosios praktikos patirtis įgyvendinus gamtotvarkos planus;
- * Galimybė išvengti gamtotvarkos klaidų rengiant sekančius gamtotvarkos planus.

Ačiū už kantrybę...